Glass v Synagóge

Fero Király, Nitrianska synagóga, 22. 9.

Aký je rozdiel medzi *Einsteinom na pláži* a Glassom v Nitrianskej synagóge? Je to jednoduché. To prvé je zhruba tri a pol hodiny trvajúca nedejová opera Philipa Glassa z roku 1976, to druhé metonymia zhŕňajúca na slovenské pomery unikátny koncert diel toho istého autora, ktorý sa konal 22. 9. v Nitrianskej synagóge, už tradičnom dejisku nitrianskych (nielen) hudobných podujatí. Zatiaľ čo v prvom prípade vzbudzuje údiv ironický názov diela, v prípade druhom je zdrojom údivu samotný fakt realizácie podobného podujatia. Skutočne, veľká väčšina diel priekopníka hudobného minimalizmu ešte nebola v našich končinách uvedená koncertne a miestny poslucháč ani nemohol očakávať, že by tento poľutovaniahodný deficit mohol byť v blízkej dobe výraznejšie kompenzovaný. Tobôž nie domácim interpretom. Až kým sa na scéne neobjavil pôvodný slovenský súbor Cluster ensemble a klavirista **Fero Király**, jedna z jeho kľúčových postáv...

No nemožno pokračovať bez stručného pripomenutia významu už použitého termínu minimalizmus. Tento pojem, po prvýkrát použitý teoretikom a skladateľom Michaelom Nymanom, bežne označuje hudobný štýl, v ktorom sa prísne selektívny a väčšinou tonálny zvukový materiál podrobuje repetitívnym a veľmi disciplinovaným postupom, ktoré si vyžadujú maximálne sústredenie interpreta, ako aj otvorenosť poslucháča. Dodajme, že skutočné rýdzo minimalistické skladby majú zvyčajne desiatky minút a obsahujú stovky, ba tisícky nôt. Z tohto hľadiska ich preto nemožno chápať ako minimálne. To, čo robí skladbu minimalistickou, je opakovanie a drobné variovanie nepatrných melodických a rytmických figúr a ich spájanie do väčších hudobných tkanív, pravidelný a artikulovaný pulz, jednotvárna inštrumentácia a rezignácia na akúkoľvek mimohudobnú referenčnosť.

Jedným z najvýstižnejších príkladov opísaného štýlu sú Glassove skladby z cyklu *Dances*, ktoré zazneli v Nitrianskej synagóge. Pôvodne boli koncipované ako intermediálny projekt, na ktorom s Glassom spolupracovali choreografka a tanečníčka Lucinda Childs a výtvarník Sol LeWitt. Premiéra sa konala v roku 1979. V Nitre si z celkového počtu piatich tancov mohli poslucháči vypočuť dva (konkrétne *č. 2* a *4*, každý s trvaním okolo 20 minút), ktoré sú pôvodne skomponované pre sólový elektrický organ. Ide o raritné skladby, ktoré nielenže neboli nikdy predtým, než sa ich chopil Fero Király a súbor Cluster ensemble, na Slovensku uvedené, ale málo sa hrávajú aj v zahraničí. Dokonca aj na YouTube nájdete prakticky len jedinú autentickú nahrávku v podaní The Philip Glass Ensemble. Dojem jedinečnosti koncertného podujatia bol umocnený skutočnosťou, že interpret hral na dobovo autentickom analógovom elektrickom organe, ktorý nikdy nebol riadne etablovaným nástrojom na slovenských koncertných pódiách.

Fero Király, ktorý sa ranej tvorbe Philipa Glassa venuje niekoľko rokov, uviedol spomínané skladby už v niekoľkých slovenských mestách a spolu s Cluster ensemble účinkoval na trojalbume obsahujúcom ranú tvorbu fenomenálneho amerického minimalistu. A hoci medzi nahrávkami nie je ani jedna časť z cyklu *Dances*, vyzdvihnúť treba tento počin už len z dôvodu jeho mimoriadne kladného prijatia odbornou tlačou v zahraničí, predovšetkým v USA a Británii. Tá kvitovala najmä svieže a čisté vyznenie Glassových skladieb. A presne tak zneli uvedené diela aj naživo v Királyovom sólovom podaní. Z vysokého tempa a nekompromisného nasadenia sa neraz zatočila hlava. Ako uviedli autori projektu aj v bulletine, prezentované diela predbehli svoju dobu. Cítiť z nich estetiku, s ktorou pracuje dnešná klubová elektronická hudba. Preto ani občas používaný ekvivalent „tranzová hudba“ nie je pri opise minimalizmu neadekvátny. Napokon fakt, že cyklické skladby Glassa či Steva Reicha majú schopnosť prenikať do bazálnych vrstiev ľudskej psychiky, postrehol už spomínaný Michael Nyman.

F. Király (foto: E. Vozárová)

Ak človek zváži všetky kontexty podobného koncertného podujatia, musí voči jeho organizátorom a protagonistom cítiť vďačnosť. A taktiež treba dúfať, že aktivít a projektov súboru Cluster ensemble bude pomaly pribúdať aj napriek faktu, že otvorené publikum, nezaťažené hudobnými predsudkami, sa nebude hľadať ľahko. Lebo, buďme úprimní, toto nie je hudba pre každého. Na druhej strane, ak poslucháči túžia dať šancu modernej a recepčne menšinovej (nemainstreamovej) hudbe a pritom sú unavení z excentrických, neurčitých a ťažko čitateľných skladieb, môžu ich kvality minimalistickej hudby príjemne prekvapiť a zaujať.

Nielen rané, prísne minimalistické obdobie, ale všetky štádiá Glassovej tvorby prezentujú otvorenú, na prvý kontakt počuteľnú hudobnú štruktúru ako jedno zo zásadných skladateľových kompozičných východísk. Ako postrehol skladateľ a muzikológ Kyle Gann: „*Zdá sa, že počiatočná mystika minimalizmu v sebe zahŕňala postoj nemať nijaké tajomstvá, úplne odkryť hudobnú štruktúru, aby ju publikum mohlo počuť.*“ Takmer absolútne bezchybnej interpretácii Fera Királya sa skutočne podarilo viditeľne a predovšetkým počuteľne obnažiť štruktúru Glassových skladieb až na kosť, metamorfovať ju v hmlu na neustále znejúcom horizonte. Ak budete mať najbližšie príležitosť (na november a december sú ešte naplánované koncerty v Trenčíne, Trnave a Bratislave), určite si choďte vychutnať potešenie z tohto dešifrovacieho hudobno-recepčného procesu či len tak zmysluplne relaxovať pri nekaždodennej hudbe.

Martin HRNČÁR